

Namus Gerekçesi ile İşlenen Kadın Cinayetleri!

Fatma Nevin VARGÜN

KIRK ÖRÜK Kadına Yönelik Şiddetle
Mücadele Kooperatifi Gönüllüsü

Namus, Meydan Larousse ansiklopedisinde; ahlak, şeref, haysiyet kurallarına sıkı sıkıya bağlılık olarak tanımlanıyor.⁽¹⁾ Nükhet Sirman ise;⁽²⁾ “Namus kavramını tanımlamanın en anlamlı yolu, akrabalığa dayalı toplumlarda toplumsal statünün ifade edilmiş biçimi olduğudur. Kişinin kimliğini, toplumsal konumunu ve bu konumun getirdiği davranış biçimi -aşiret örgütlenmesi olsun ya da olmasın- üstün değer olarak kabul edilen namus kavramıyla bireylerin toplumsal normlara isteyerek uymalarını sağlar. Bu anlamda namus, akrabalık toplumunun yasa koyucu işaretidir” şeklinde ifade ediyor.

Germaine Tillion, 1934-1940 yılları arasında bugünkü Cezayir'in Aures bölgesindeki yerleşik ve yarı göçebe Berberi aşiretleri arasında yapmış olduğu saha araştırmasına ve geniş Akdeniz diye tanımlandığı Atlas Okyanusu'ndan Himalayalar'a kadar olan bölgede başka araştırmacılar tarafından yapılmış çalışmalara dayandığı “Harem ve Kuzenler” kitabında, Dominique Fernandez'in⁽³⁾ “Kız kardeşlerin iffeti erkek canavarlığını ayaklandırır” dediğini ve,

“namus cinayeti, aileyi koruma kisvesi altında sergilenen, ensest kaynaklı kıskançlık(tır)” şeklinde tanımladığını söylüyor.

Tillion, yaptığı geniş araştırma sonucunda yazdığı Harem ve Kuzenler kitabında ezberlerimizi bozan ve namus kavramının kökeninde akrabalık ilişkilerine dayanan bir cinsellik algılayışının varlığını ortaya koyuyor. Özellikle erkek kardeşin kız kardeşlerinin bekaretini korumakla görevlendirildiği ve bu görevlendirmenin beş yaşında başladığını tespit ediyor. Bu bilgiler bizim toplumumuza da yabancı değil. Ancak ezberimiz, namus cinayetlerinin Türkiye'de sadece Doğu ve Güneydoğu'da, hatta daha net bir ifadeyle Kürtlere mahsus olduğu şeklinde algılamamızdır.

Oysa namus algılayışı Hristiyan, Musevi ve İslam dinlerinde ve pek çok ülkede ortak bir duygu olarak yaşanmaktadır. Dolayısıyla sadece Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu'sunda değil Dünya'nın pek çok ülkesinde namus gerekçesi ile kadınlar özellikle bu konuda “görevlendirilmiş” erkek kardeşler tarafından öldürülmektedir.

Bu yanlış algılayış, namus kavramı yerine “töre” kavramını getirmektedir. Bazı insan topluluklarına mahsus bir geleneğin olduğu ve bu gelenekten kaynaklı özellikle de Kürtlerin töre gereği ailece karar alıp kadınları öldürdükleri şeklindeki bir kanı son yıllarda kamuoyunda yaygınlaşmış ve yerleşmiştir.

Soy bağının kadın üzerinde bir şiddete dönüşmesi, kadının bedeni ve özellikle bekaretinin akraba erkekler tarafından korunması algısı, aşiretsel aile yapılarında daha yaygın ve içselleşmiş bir durum. Buradan baktığımızda Kürtlerin günümüzde aşiretsel bir yapı içinde yaşadığı, kente göç edildiğinde de bu bağların korunduğu görülmektedir. Özellikle kente göçlerde farklı yaşam ve algılayışlar bu şiddeti daha da arttırmaktadır. Bu nedenle Kürt kökenli ailelerde de sıklıkla namus gerekçesi ile kadın cinayetleri işlenmektedir.

Ancak bu cinayetlerin sadece Kürtlere özgü olduğu algısı, hem Kürtlerin bir kez de bu nedenle toplum içinde ötekileştirilmesine, hem de aynı gerekçe ile Türkiye'nin başka illerinde işlenen cinayetlerin üstünü örtmektedir. Olaya milliyetçi ve ırkçı bir perspektifle bakmak, kadınların şiddet baskısı altında sürdürdükleri yaşamı düzeltmemekte ve ülkenin demokrasiye kavuşmasına da hizmet etmemektedir.

Türkiye'de eskiden de kadınlar, namus gerekçesi ile öldürülüyorlardı. Ancak son birkaç yıldır bu cinayetler kamuoyunun dikkatini çekmeye başladı. Doğal olarak şu soruyu herkes soruyor; eskiden daha mı azdı? Şimdi mi arttı? Bu soruya verecek bilimsel bir yanıtımız ne yazık ki yok. Türkiye eril bir ülke ve sistem bu algılayış içinde yapılanmıştır.

Kadınlara dair istatistiği bilgiler düzenli ve ilkeli bir şekilde yapılmamış. Yasalarda yazmayan ama toplumun yazdığı güçlü bir hukuk var. Herkes kadının namus gerekçesi ile öldürüldüğünü biliyor ama tarlada traktörle ezilen, sokak ortasında boğazı kesilen ya da evde bir odaya kapatılarak intihar etmeye mecbur bırakılan genç kadınların ölü bedenleri üzerinden namus gerekçesi ile öldürüldüklerine dair güvenlik güçleri ve adli tıp kayıtlarına not düşülmüyor. Kırsal kesimlerde ise bu genç bedenler çok daha gizemli bir şekilde toprağa gömülüyor.

Üstelik son yıllara kadar Türk hukuk sistemi içinde bu cinayetler hukuken de korunuyordu. Küçük yaştaki erkek kardeşlerin işlediği cinayetlerde, katiller yaşları gereği ve kadın ölüyken kendini

savunamadığı bir ortamda suç işlediği varsayılıyor ve erkek kardeşinin namus ve şerefine zarar verdiği ve tahrik unsuru olduğu için birkaç yıllık hapis cezası ile özgürce yaşamına devam ediyordu. Bütün ailede başı dik toplum içinde namusunu temizlemenin gururu ile dolaşıyordu.

Son yıllarda bazı şeyler değişti. Bu değişimin başında Türkiye kadın hareketinin emeği ve çabası birinci sırada rol oynadı. Özellikle Doğu ve Güneydoğu'da artan ve güçlenen kadın hareketi bu cinayetlere karşı yoğun bir çalışma ve eylem içine girdiler. Öldürülen kız kardeşlerinin tabutlarını, Türkiye'nin pek çok yerinden gelen kadınlarla birlikte omuzlarında taşıdılar. Ve insanlara önemli ve güçlü bir mesaj verdiler. Herhangi bir mahalleden gelen böylesi bir girişimin peşine düştüler. Medyada yayınlanmasına yardımcı oldular.

Bir başka etkenin de Avrupa Birliği süreci olduğunu düşünüyorum. Kendi vatandaşlarının ihtiyacı için önlem almakta isteksiz olan devlet mekanizmaları, AB'nin dayattığı kuralları yerine getirmeye çaba harcıyor. Bu şekilde de kadınlar açısından önemli adımlar atılıyor. Kadın ve erkek arasında hayatın her alanında var olan ayrımcılığın giderilmesi için başta CEDAW olmak üzere imza atılan tüm uluslararası anlaşmalarda bu konuda etkili rol oynuyor.

Namus cinayetlerine dönük verileri ağırlıkla emniyet ve jandarmaya yansıyan olaylar üzerinden değerlendirebiliyoruz. Buraya yansımaya ve nedeni gizli tutulan, intihar süsü verilen olayları da ilave ettiğimizde, Türkiye'de ortalama her gün bir kadının namus gerekçesi ile öldürüldüğünü söylemenin gerçekçi olduğunu söyleyebiliriz.

2005 yılında İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre: 2000-2005 yılları arasında 1300 kadın ve çocuk aile içinde erkekler tarafından öldürülmüş. 33.237 kişi ise ağır veya hafif yaralanmış. Bu rakamlar bile aile içinde yaşanan şiddetin kadınlar ve çocuklar üzerindeki fiziki yıkımını ne kadar büyük olduğunu ortaya koymaya yetiyor. Üstelik en fazla bildiğimiz fiziksel şiddetin görünür sonuçlarının dışında psikolojik şiddetin yarattığı travmalar tek kadınlar ve bir bütün olarak toplumumuz açısından sosyal bir yara olarak karşımızda duruyor.

Kadına yönelik şiddetin temelinde ataerkil anlayışın yattığını ve bu anlayışın toplumsal cinsiyetçi rollerle öğretildiğini hepimiz biliyoruz. Öğretilen “erkeklik” ve “kadınlık” rolleri kapsamında şiddet de erkeğe öğretiliyor. Yani

şiddet uygulayan erkeklerin ruhsal veya psikolojik bir rahatsızlıkları yok. Şiddete uğrayan ve hatta uzun yıllar yaşadığı şiddete itiraz edemeyen kadınlar da aptal değiller. Öğretilen roller kapsamında kadınlar sadece kadın oldukları için şiddet görüyorlar. Bu nedenle kadına yönelik şiddet ve bunun en üst boyutu olan namus gerekçesi ile işlenen cinayetler tüm toplumsal şiddet türlerinin dışında ayrıca ele alınması ve mücadele edilmesi gereken bir konu.

Günümüzde toplumsal bir sorun olduğu konusunda geniş bir mutabakatın sağlandığı kadına yönelik şiddetle ilgili alınması gereken kısa ve uzun vade de pek çok tedbir var. Türk Ceza Kanunu'nun değiştirilmesi sırasında kadın hareketinin büyük çabası sonunda namus gerekçesi ile işlenen cinayetler nitelikli adam öldürme kapsamına alındı. Ancak muhafazakar demokrat olarak kendini tanımlayan AKP hükümetine bu maddeye “namus” cümlesi ekletilemedi. “Töre saiki” ile cümlesinin yanına “ve namus” sözcüğünün eklenmesi çok daha olumlu olacaktı. Şu anda namus gerekçesi ile işlenen cinayetler töre kapsamına alınarak ağır cezalar veriliyor. En son Haziran 2006'da Ankara'da erkek kardeşi tarafından öldürülen Yasemin Çetin'in kardeşine ağırlaştırılmış müebbet cezası verildi. Ağır cezaların caydırıcı rolü önemli ama sorunun halledilmesindeki tek yol değil.

Türkiye'de kadını şiddetten koruyan 4320 sayılı yasa ve TCK da yapılan değişikliklerle hukuksal anlamda büyük eksiklikler giderilmiş durumda. Hukuksal açıdan var olan en temel eksiklik, bu yasaların özellikle kadınlar tarafından bilinmemesi, hukuk mekanizmalarındaki yetkililer; savcı, hakim ve avukatlar tarafından uygulamada yaşanan eksikliklerdir. Bu konun bir başka önemli ayağı ise güvenlik güçleri ve tip

alanında hizmet veren kurumlardır. Şiddet uygulayan erkeğin evden uzaklaştırılması ve bu kararın uygulanmasında güvenlik güçleri ataerkil bir zihniyetle hareket etmekte. Yine dayak yemiş, taciz veya tecavüze uğramış kadınların fiziksel ve ruhsal travmalarını raporlamada ataerkil anlayışla hareket eden sağlık görevlilerinin de bu iş de günahı az değil.

Dolayısıyla güvenlik güçleri, adli makamlar ve sağlık kuruluşlarında çalışanların bu konuda hizmet içi eğitimden geçmesi önemli bir tedbir. Bu konuda kadından sorumlu Devlet Bakanlığının bazı çabalarından bizde medya aracılığı ile haberdarız. Temmuz 2006'da yayınlanan Başbakanlık genelgesi ile Ocak 2007'de İçişleri Bakanlığı tarafından ilan edilen Eylem Planı ilk kez Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kadını gören bir politika izleyeceğinin işaretiydi. Ancak uygulanması konusunda henüz görünür bir adım atılmamıştır.

AB kriterlerine göre nüfusu 50.000 üzerinde olan yerleşim yerlerinde belediyelerin sığınak açması gerekmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların can güvenliği için “geçici özel önlemler” kapsamında en önemli ve gerekli önlem sığınaklardır. Ancak ülkemizde sığınaklar en problemli konudur. Yetkililerin sayısını 30 olarak açıkladıkları sığınaklar, şiddetin böylesine yaygın olduğu bir ülkede son derece yetersizdir. Örneğin Ankara'da 16 kadının konaklayabileceği tek bir sığınak vardı. Şubat ayı içerisinde kooperatifimize sığınmak için baş vuran 4 kadından üçüne sığınakta yer olmadığını söylemek zorunda kaldık. 8 Mart'da Ankara Büyükşehir Belediyesi 24 ve 14 kapasiteli iki yeni sığınak açtığını duyurdu.

Sığınaklar Türkiye'de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)'na bağlı ve buralarda kadınların nasıl bir yaşam yaşadıkları bağımsız kadın örgütleri tarafından bilinmemektedir. Devlet

mekanizmaları ile sivil örgütlerin işbirliği yapma gelenek ve kültürlerinin henüz olmaması sığınaklar açısından ikinci ve önemli bir problemdir. Bağımsız kadın örgütlerinin maddi olanakları da sığınak açma, açsa da sürdürülebilirliğini sağlamaktan çok uzaktır.

Kadın hareketi olarak kısa vadede yapılabilecek önem olarak ısrarla istediğimiz; “ALO ŞİDDET” hattının kurulmasıdır. Bu hattın yaygın biçimde tanıtılması ile pek çok kadın zamanında bir sağlık kuruluşuna, sığınma evine ulaşarak can güvenliğini sağlamış olacaktır.

Uzun vadede ise toplumsal zihniyetin değiştirilip dönüştürülmesi için çabaların artırılması gerekiyor. Bu konuda yıllardır bağımsız ve sivil örgütlenmelerle kadınlar büyük çaba ve emek harcamaktalar. Tek başına bu çabanın sorunun kökünden halledilmesini sağlaması mümkün değil. Devlet mekanizmalarının acil tedbirler alması gerekmektedir. Öncelikle yeterince bütçe ayrılması, medya ve eğitim kurumlarında yaygın eğitim çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Sivil Toplum Örgütlerinin de konuyla ilgili duyarlılığının gelişmesi toplumun dönüşümünde önemli bir katkı sağlar. Ne yazık ki, pek çok meslek kuruluşunda, sendikalarda kadına yönelik şiddet

sadece kadınların sorunu olarak algılanıyor. Kendi içinde yaşanan şiddet görülüyor ve üstelik şiddetin yoksul, eğitimsiz kadınlar arasında daha yaygın olduğu algısı ile kendine ayna tutmak gibi bir gayret gösterilmiyor. Oysa yapılan araştırmalar ve kendi deneyimlerimizden görüyoruz ki şiddet, eğitim görmüş, maddi bağımsızlığı olan kadınlarda da yüksek oranlarda.

Namus gerekçesi ile işlenen kadın cinayetleri ve kadına yönelik her türlü şiddet aile içinde yaşanıyor. Aile ise toplumu oluşturan temel yapı. Buradan tüm topluma yayılan şiddet sarmalı hayatımızın her alanında bizim sorunumuz oluyor. Aile içinde şiddet görmediğini söyleyen kadın, sokakta, otobüs de, iş yerinde, tatilde, deniz kenarında şiddeti bir biçimiyle en azından tacizle yaşıyor. O zaman bu sorun hepimizin sorunu. Çözümünü de hep birlikte yaratmalıyız. Hiç kimsenin elinde böylesi binlerce yıllık tarihi geçmiş olan bir sorunu kısa sürede çözebilecek formülü yok. Ancak kadınların yaşamlarından şiddeti çıkarmak için yapabileceğimiz çok şey var.

Kaynaklar

1- Meydan Larousse, cilt:14, sayfa:379

2- Amargi dergi 4.sayı. sayfa:16

3- Harem ve Kuzenler, Metis yayınları. Sayfa: 129